

Kitap ve Bilimsel Toplantı Değerlendirmeleri

Güncel Fıkhî Konular

Ali Kaya

Bursa: Emin Yayıncılık 2017, 414 sayfa.

Saliha Kasapoğlu*

Bireyin ve toplumun amelî yükümlülüklerini konu edinmiş olan fıkıh ilminden, kişinin bu alanla ilgili tüm görevlerine ışık tutması beklenir. 'Fıkhî hükümlerin hayatla buluşturulması' görevi Hz. Peygamber'in ahirete irtihâli ile fakihlere intikal etmiştir. Gelişen ve çeşitlenen hayat karşısında fıkıhın bu gelişim ve değişime ayak uydurabilmesi için, yeni karşılaşılan olaylarla ilgili ilk sistemli tepkiler, kurucu mezhep imamlarından gelmiş ve bu durum zamanla bir disiplin halini almıştır. Mezheplerin tedvin edilerek teşekkül ettiği bu dönemin ilmî çalışmaları, sonraki dönemlerden ayrı tutulmuş, sonraki dönemlerde karşılaşılan meselelere nevâzil denmiştir. Modern dönemde yeni fıkhî problemleri ifade eden nevâzil bahsi, günümüzde tabii olarak fıkıh âlimlerinin kalemini meşgul etmeye devam etmektedir. Ali Kaya¹ tarafından kaleme alınan söz konusu eser, Emin Yayınları tarafından 2017 tarihinde 2. baskı olarak bahsedilen konuya bir hizmet olarak okuyucunun teveccühüne sunulmuştur.

Orta bir boyutta tasarlanmış olan bu eser, yaklaşık dört yüz sayfalık bir hacme sahip olup, kitabın kapağındaki mavi zemin üzerinde 'tik' işareti okuyucuya bu eserde güncel fıkhî konuların çözüme kavuşturulduğu izlenimini vermektedir. Kitabın arka kapağında ise okuyucunun bu kitapta hangi sorulara cevap bulabileceği ve eserin hangi konuları ihtiva ettiği bilgisi yer almaktadır.

Bir giriş ve üç bölümden müteşekkil olan eser, içerisinde klasik ve modern kitapların mevcut olduğu zengin bir bibliyografyaya da sahiptir.

Din sahasında karşılaşılan bir olayın fıkıhın sahasına girmesi ve çözümün fıkıhta aranması durumunda, problemin doğru bir şekilde çözüme kavuşabilmesi için, bu ilmi disiplinin ilke ve sınırları içerisinde kalmanın

* Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (salihaksp@hotmail.com)

zorunluluğunu belirten yazar sorunun teori ya da pratiğin hangisinden kaynaklandığının bilinmesi gerektiğini ifade eder. (s.14) Müellif giriş bölümünün ilk kısmında fikhî bir problemin çözümünde uygulanacak bazı ilke ve kurallara temas etmiş ve bu üst başlık altında problemin alanı, kaynağı ve durumunu belirleme adımlarını izleyip çözüm yollarından bahsetmiştir. Bu belirlemelerin yapılmadığı durumda çözümsüzlükle karşılaşılacağı gibi yeni sorunlarla yüzleşilebileceğinin ihtimal dahilinde olduğunu belirttikten sonra yazar, örnek olarak şunu verir; Evlendikten sonra üç katlı bir bina edinen iki oğul sahibi eşlerden, tapunun üzerine tescil edildiği kocanın vefat etmesi üzerine İslam hukukuna göre paylaşılan mirasın, kadına karşı adaleti sağlamadığı izlenimi verdiği, çözüm olarak ise miras hukukunun yeniden gözden geçirilmesi gerektiği düşünülür. Ancak yazara göre burada alan tespiti doğru yapılmadığı için çözüm yanlış yerde aranmakta ve bu da miras hukuku sisteminin bozulmasına kapı aralamaktadır. Oysa çözüm mülkiyet kapsamı içerisinde değerlendirilmiş olsa mağduriyet kendiliğinden ortadan kalkacaktır. (s. 21)

Giriş bölümünün ikinci kısmında ise aynı zamanda pratik problemlere çözüm teşkil eden teorik problemler konu edinilmiştir. Bu başlık altında istinbat ve tatbik şeklinde iki aşamada değerlendirilen içtihat, kıyas, tahric, tercih, temyiz, taklit, bir mezhebe bağlı kalma, tefik, ahkâmın değişmesi ve fetva konuları ile bunlarla bağlantılı tüm tartışmalar farklı âlimlerin görüşleri belirtilerek işlenmiştir. Bu konulara genel muhtevayı ortaya koyacak kadar değinen yazar, yer yer kendi görüşlerine de yer vermiştir. (s. 93)

Yazar, kitabın yaklaşık üçte birlik kısmını oluşturan, adeta balıktan önce balık tutma sanatının bahsedildiği giriş bölümünün ardından, etkinlik alanının yoğunluğuna göre önceleyerek, iktisadî, tıbbî ve helal-haram gıdalarla ilgili fikhî konulara birer bölüm ayırmıştır.

İktisadi hayatla ilgili fikhî konuların ele alındığı birinci bölümde, günümüz İslam coğrafyasında yaşanan problemleri mevcut sistemin problemi olarak görmek gerektiğini ve bu sistemin kapitalist ideolojiye dayandığını ifade eden yazar, farklı olarak kimi ülkelerde uygulanan sosyalizmi de kapitalci olarak değerlendirir. Zira onlar da kapitalin gerçek sahibini unuttur ve sermayenin sahibi hatta tanrısı olarak devleti görmeye çalışırlar. (s. 116) Müellif burada İslam iktisadının genel özelliklerine değindikten sonra faiz konusuna geçmiş, faizin tanımı, illeti ve mahiyeti üzerinde kısaca durduktan sonra faizin hikmetini daha uzunca işleyip konuyu kader inancı çerçevesinden de ele almıştır. Daha sonra faize meşruiyet kazandırma çabalarına değinen yazar bu konuyu dünyevileşme kavramı ışığında değerlendirmek gerektiğini ifade etmiştir. Öneme binaen ayrı bir başlık olarak ele alınan enflasyon ve faiz ilişkisinde öncelikle para ve para çeşitleri hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra ise değer kaybı ikiye ayrılmış, ayar ve ağırlıktaki düşüklük sebebi ile ortaya çıkacak değer kaybının ödenmesinde İslam hukukçuları arasında genel bir kanaatin varlığı

ancak paranın kendiliğinden değer kaybetmesinin farklı bir hadise olduğu dolayısıyla bu konuda farklı görüşlerin bulunduğu ifade edilmiştir. Yazar bu konuyu itibari değeri olan parada itibari eşitlik aranması zorunluluğu ana fikri etrafında ele almış, yasaklanan fazlalığın hakiki ya da hükmi olması arasında bir fark olmadığını ikisinin de yasaklandığını ifade etmiştir. Ayrıca müellif, ayıp ve kusur nazariyesi, aldatmanın olmaması, zararın izalesi gibi kaidelerle ilişkilendirerek enflasyon farkının ödenmesinin İslam'ın ruhuna daha uygun olduğunu belirtmiştir.

Birinci bölümde ele alınmış olan diğer konular; finans kurumları, sigorta, menkul kıymetler borsası ve faktoring olup bu konular tanım, tarihsel seyir, işleyiş şekilleri ve barındırdıkları işlemlerin İslam hukuku açısından ele alınması şeklinde işlenmiştir.

Tıp ve tıbbi gelişmelerle ilgili fikhî konuların işlendiği ikinci bölümde ise öncelikle genetik kopyalama ele alınmış, tanım ve türleri hakkında bilgi verildikten sonra kopyalamanın bir yaratma sayılıp sayılamayacağı tartışılmıştır. Kopyalamanın fikhî yönü işlenirken yazar, genetik bilimi sahasında kategorik yasaklamalardan kaçınarak meşru dairede araştırma ve geliştirmelerin yapılmasının İslam fikhînin ilkeleri bakımından bir sakınca taşımadığını dile getirmiş, ancak, genetik kopyalamanın insan, hayvan ve bitkilerdeki durumu arasında ayırım yaparak her birinin fikhî yönünü ayrı olarak ele almıştır. Daha sonra ise hâlâ güncelliğini korumakta olan tüp bebek, organ-doku nakli, ötenazi ve kürtaj konuları işlenmiştir. Bu konuların farklı uygulanma şekilleri hakkında bilgi verildikten sonra caiz görülmemesinin itikat ile gerekçelendirildiği durumlarda bu itirazlara değinilmiş, fıkıhla bağlantılı olabilecek yönleri ise bu konuda önceki fetvalar bildirildikten sonra ayetler, hadisler, mecelle kaideleri ve hukukun ilkelerinden yararlanılarak çözüme kavuşturulmuştur.

Kitapta oldukça az yer verilen helal ve haramlarla ilgili fikhî konuların işlendiği üçüncü ve son bölümde öncelikle helal ve haram oluşun genel çerçevesi ele alınmıştır. Sonra bitkisel-hayvansal gıdalar, kesim şekilleri, istihâle gibi güncel konuları ele alan yazar burada ele aldığı konuları mezheplerin ve modern fıkıh âlimlerinin görüşlerini aktardıktan sonra diğer bölümlere nazaran tercih yöntemini daha fazla kullanarak çözüme kavuşturmuştur.

Güncel konuların kapsamı göz önüne alındığında bunların ciltler oluşturacak kadar fazla yekûn tutacağı herkes tarafından kabul edilebilir. Bu külliyyattan tercih edilen başlıklar, yazarın kendine has konuları ele alış sistematığı ve müellifin konular hakkındaki görüşü bu kitabı özgün kılmaktadır.

Genel olarak mezhep taassubundan uzak bir şekilde aynı zamanda fikhî terimler de kullanılarak ele alınan eser, yazarın önsözde yazma amacı olarak belirttiği gibi ilahiyat öğrencileri için uygundur. Ayrıca güncel konular

hakkında birçok akademik çalışması bulunan ehil bir kişi tarafından ele alınmış olması itibari ile bu kitap gerek giriş bölümü gerek diğer bölümleriyle yeni araştırmacılara ve fıkıh severlere yol gösterici olacaktır.